

DIE METING VAN ASSERTIWITEIT BY NETBALSPELERS

Ranel E. VENTER & Justus R. POTGIETER

*Departement Sportwetenskap, Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch,
Republiek van Suid-Afrika*

ABSTRACT

The purpose of this study was to develop a questionnaire that measures the assertiveness of netball players. The identification of typical characteristics and assessment by experts regarding the correctness and technical presentation of the items resulted in a preliminary questionnaire. The item analysis for the reduction of items took place by applying the homogeneity approach and the correlation of the score of each item with the total score. Ninety-two senior netball players participated in the major phase of this study. The players completed the preliminary questionnaire on assertiveness as well as the South African Personality Questionnaire that served as criterion measure for establishing the validity of the final form of 22-items. Internal consistency reliability was determined by means of the split-half-method. Both the reliability ($r=0.834$) and validity ($r=0.297$; $p<0.01$) of the instrument proved to be satisfactory. It was concluded that this questionnaire is suitable for use in a netball setting.

Key words: Assertiveness; Dominance; Netball; Psychometrics; Questionnaire.

INLEIDING

Vir dekades al word die persoonlikheid van sportmense vanuit verskillende hoeke bestudeer. Nietenstaande teenstrydige navorsingsbevindinge wat soms gerapporteer word, word daar in die literatuur dikwels verwys na assertiwiteit as 'n positiewe eienskap van sportmense. Ondersoeke dui daarop dat sportlui op alle vlakke van deelname meer assertief as nie-deelnemers is (Dayries & Grimm, 1970; Mushier, 1972; Thakur & Thakur, 1980; Dowd & Innes, 1981; Pestonjee *et al.*, 1981; Eysenck *et al.*, 1982; Kirkcaldy, 1982; Salokun & Toriola, 1985).

Die begrip *assertiwiteit* word dikwels omskryf as *selfgeldig* en *selfhandhawing*. Van der Westhuizen en Pieters (1988) beveel egter die begrip "assertiwiteit" aan, aangesien daar dikwels aggressiewe konnotasies aan die terme "selfgeldig" en "selfhandhawing" geheg word. Uit die verskeidenheid definisies en omskrywings van assertiwiteit wat bestaan, blyk dit dat daar eenstemmigheid is oor 'n aantal aspekte van assertiewe gedrag. Van die aspekte wat in die literatuur die meeste beskryf word, word kortliks genoem.

Die aspek wat die sterkste ondersteun word, is die vermoë om positiewe gevoelens uit te druk (Herzberger *et al.*, 1984; Kolotkin & Wielkiewicz, 1984; Haase *et al.*, 1985). Hierna volg die vermoë om versoeke te kan weier en nee te kan sê (Phelps & Austin, 1975; Schwartz & Gottman, 1976) en dan die vermoë om negatiewe gevoelens uit te druk (Hersen *et al.*, 1973; Alberti & Emmons, 1978).

Verdere kenmerke van assertiewe gedrag is die vermoë om vir eie billike regte op te kom, die inisiëring en voortsetting van gesprekke en sosiale kontak (Wilk & Coplan, 1977) en die vermoë om versoeke te rig en gunste te vra (Gay *et al.*, 1975). Ander aspekte wat aangedui word, is die vermoë om kritiek te hanteer, die aanvaarding van komplimente, die uitdruk van 'n persoonlike mening, al verskil dit van ander, en die uitdeel van komplimente (Eisler *et al.*, 1975; Gambrell & Richey, 1975; Smith, 1975; Weeks & Lefebvre, 1982). Shaw (1979) en McBride (1998) beklemtoon ook sterk dat die assertiewe persoon baie doelgerig is. Townend (1993) dui aan dat die assertiewe persoon gemotiveer is “to do a good job” en volgens Nel (1993) voel die persoon dat hy 'n verskil kan maak.

Fensterheim en Baer (1976) bied 'n samevattende omskrywing van die assertiewe individu. So 'n persoon voel vry om homself aan ander te openbaar. Sy woorde en aksies sê wie en wat hy is, hoe hy voel, dink en wat hy wil hê. Sy kommunikasie met ander mense is openlik, eerlik, direk, sonder angs en skuldgevoelens, en skaad nie die regte en waardigheid van ander nie. Die assertiewe individu lei 'n aksie-georiënteerde lewe. Hy is bewus daarvan dat hy nie altyd kan wen nie en hy aanvaar sy eie beperkings en tekortkomings. Hy streef egter altyd daarna om sy beste te gee en behou sy selfrespek ongeag of hy wen of verloor. Rees en Graham (1991) ondersteun hierdie beskrywing van assertiewe gedrag.

Assertiewe gedrag vind binne bepaalde verhoudings plaas. Smith (1975) tref 'n onderskeid tussen besigheids- of formele verhoudings, gesagsverhoudings en verhoudings met gelykes. Bates en Zimmerman (1971) identifiseer drie verhoudingsveranderlikes, naamlik die aantal persone betrokke in die situasie (groep of individu), die mate van familiariteit (vreemd tot baie bekend) en die status van die persone (hoër, gelyk of laer). In hul ondersoek na assertiewe gedrag in 'n verskeidenheid interpersoonlike situasies, onderskei Gay *et al.* (1975) tussen interaksie met ouers, die publiek, gesagsfigure, vriende en intieme verhoudings, terwyl Haase *et al.* (1985) onderskei tussen assertiewe gedrag teenoor ouers, onderwysers, vriende en vreemdelinge. Ouderdom (ouer, jonger, portuur), geslag, en die aard van die assertiewe respons (positief of negatief) word ook bygevoeg en vind Dourans (1997) byvoorbeeld dat meisies meer assertief as seuns is. Hierdie verhoudingsveranderlikes behoort in aanmerking geneem te word wanneer assertiewe gedrag by sportlui bestudeer word.

PROBLEEMSTELLING

Hoewel assertiewe gedrag wye aandag op navorsingsgebied geniet, is daar 'n gebrek aan sportspesifieke navorsing in hierdie verband. Een van die probleme in die bestudering van assertiwiteit binne sportverband, is die gebrek aan sportspesifieke meetinstrumente om gedrag in sportsituasies te bepaal. Aangesien die spel netbal vandag een van die belangrikste spansportsoorte is wat deur dames in Suid-Afrika beoefen word, is die gebrek aan 'n meetinstrument vir assertiwiteit wat op netbalspelers toegespits is, met hierdie studie aangespreek.

Die hoofdoel van die ondersoek was om 'n betroubare en geldige meetinstrument vir die bepaling van assertiwiteit by senior netbalspelers te ontwikkel.

METODOLOGIE

Steekproef

Die Boland Netbalstreek is deur die jare een van die vier toppreesteerders op nasionale vlak en is dit as gepas beskou om die ondersoek in dié streek te doen waar topprestasies aan die orde van die dag is. Die studie is veral beperk tot klubs wat in die superliga en die eerste liga meeding. Twee-en-negentig (N=92) senior netbalspelers van die Boland Netbalstreek is by die hoofondersoek betrek. Die gemiddelde ouderdom van die steekproef was 21 jaar. Drie-en-veertig (43) spelers het in die superliga meegeding en 49 spelers in die eersteliga. Twee van die spelers was onder die top tien spelers in Suid-Afrika en een speler het internasionaal meegeding. Drie spelers het vir die SA onder 21-span gespeel. Vyf-en-dertig spelers het provinsiale kleure verwerf. Die spelers was almal Afrikaanssprekend.

Ontwikkeling van die vraelys

Ontwikkeling van die vraelys het geskied aan die hand van bepaalde riglyne soos dit deur Rich en Schroeder (1976), Huysamen (1986) en Smit (g.d.) weergegee is, maar ook na bestudering van 'n verskeidenheid bestaande sielkundige toetse, asook vraelyste wat vir die meting van assertiwiteit ontwikkel is. Die vorm, styl en inhoud van die vraelys is op die volgende *kriteria* gegrond: die vraelys moet assertiwiteit binne die spesifieke netbalsituasie bepaal; selfbeskrywende items moet die basis van die vraelys vorm; die vraelys moet binne 'n kort periode voltooi kan word; tellingbepaling moet op 'n relatief maklike manier gedoen kan word.

Die ontwerp van die vraelys het uit twee fases bestaan, naamlik, die samestelling van die vraelys en die standaardisering daarvan. Die *samestelling van die vraelys* het itemidentifisering, -formulering, -assessering en -reduisering van vrae ingesluit, terwyl die standaardisering op die bepaling van die betroubaarheid en geldigheid van die vraelys toegespits was. Die prosedures wat met die samestelling van die vraelys gepaard gegaan het, was 'n intuïtief-rasionele benadering (identifiseer, formuleer, assessee) en 'n homogeniteitsbenadering (reduisering). Laasgenoemde, het met die verband tussen elke item (vraag) en die totale telling vir die vraelys te make deur die toepassing van die Pearson produkmomentkorrelasie. Smit (g.d.) beveel aan dat die toetsopsteller bloot op 'n bepaalde standaard of korrelasie besluit, en indien 'n item nie hieraan voldoen nie, word dit nie in die toets opgeneem nie. Hierdie besluit is onder andere deur die aantal items wat verlang word en die hoeveelheid tyd wat vir beantwoording beskikbaar is, beïnvloed. Crocker en Algina (1986) bied riglyne in hierdie verband. Die kriterium vir itemseleksie was 'n korrelasiekoëffisiënt van minstens 0.30, waar die Pearson produkmomentkorrelasies betekenisvol op die 0.01-peil was.

Met die oog op *standaardisering*, is die betroubaarheid bepaal deur van die interne konsekwensie prosedure gebruik te maak. Volgens Safrit en Wood (1989) word die berekening van interne konsekwensie as maatstaf van betroubaarheid vir selfbeskrywende persoonlikheidsvraelyste aanbeveel, omdat dit nie hertoetsing op later stadium vereis nie. Die Spearman-Brown halfverdelingsmetode, die metode van Guttman en die Alpha-metode van Cronbach (aangepaste Kuder-Richardson metode) het hier betrekking.

Inhoudelike voorkomsgeldigheid is verkry deur die logiese bestudering van die items in die vraelys deur die ondersoeker op grond van intuïtiewe interpretasie en afleidings. Dit is

duidelik dat hierdie metode op subjektiewe beoordeling staatmaak en word die metode dikwels gekritiseer. Om hierdie gebrek te oorkom, is die aanvanklike meetinstrument aan 'n paneel kundiges vir assessering voorgelê (Cronbach, 1984), naamlik 'n sportielkundige, 'n nasionale netbalafrigster en 'n kundige op die gebied van psigometrie by die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN).

Kriterium- of samegestelde geldigheid is toegepas deur die tellings vir die *Vraelys vir Netbalspelers* met 'n vooraf geldigverklaarde en aanvaarde meetinstrument as eksterne kriterium te korreleer en sodoende 'n geldigheidskoëffisiënt te bepaal (Mischel, 1968; Safrit & Wood, 1989). Vir hierdie doel is die *Suid-Afrikaanse Persoonlikheidsvraelys (SAPV)* gebruik waar slegs die dominansietellings benut is. Die verwagting is dat situasie-spesifieke meetinstrument 'n lae tot matige positiewe korrelasie met 'n nie-spesifieke meetinstrumente sal hê. Indien 'n hoë korrelasie tussen die tellings vir die *Vraelys vir Netbalspelers* en die dominansietellings van die *SAPV* verkry sou word, kan dit beteken dat die *Vraelys vir Netbalspelers* dieselfde tipe assertiwiteit as 'n algemene meetinstrument meet, en dus geen unieke doel dien nie.

Die statistiese ontledings is met behulp van die *SYSTAT*-rekenaarprogram van Wilkinson (1988) gedoen.

Vorm van die vraelys

Wat die vorm van die vraelys betref, is daar op 'n vierpuntskaal volgens die Likert-metode besluit. Hierdie vierpuntskaal is gekies om die probleem van sentrale geneigdheid uit te skakel, omdat toetslinge soms neig om die middelwaarde of neutrale waarde as respons te kies. So 'n vierpuntskaal met 'n aantal skaalpunte of ankers laat groter itemvariansie toe en meer ruimte vir itemkorrelasies. Elke item bestaan uit 'n stelling wat beskrywend is van 'n situasie soos dit in netbal kan voorkom. Die speler moet telkens aandui hoe sy in 'n bepaalde situasie sou optree en reageer sy by elke stelling op skaal, wat uit die volgende kategorieë bestaan: *nooit, soms, dikwels, altyd*. Die vraelys bestaan uit negatief en positief bewoorde stellings. Omdat die items in die voorlopige vraelys reeds willekeurig versprei was, is die geselekteerde items vir die finale vraelys in volgorde van die itemnommers gerangskik. Sekere persoonlike inligting is verkry naamlik, die speler se naam, van en ouderdom, haar speelposisie en die hoogste prestasie wat sy in netbal behaal het.

Administrasie van die vraelyste

Volledige instruksies omtrent die voltooiing van die vraelys is by elke vraelys aangeheg. Geen tydsbeperking is toegepas nie, maar spelers is aangemoedig om so vinnig as moontlik, maar tog akkuraat, te werk. In die vraelys is nie aangedui dat assertiwiteit ondersoek word nie en is daar bloot na die vraelys as *Vraelys vir Netbalspelers* verwys. Die spelers het as 'n groep die twee vraelyste, *Vraelys vir Netbalspelers* en die *Suid-Afrikaanse Persoonlikheidsvraelys (SAPV)*, in 'n lesinglokaal onder toesig van die ondersoeker voltooi. Die toetsessie het 'n uur geduur. Die vraelyste is aan die einde van die netbalseisoen afgeneem.

Tellingbepaling

Elke speler se respons is direk met 'n regmerkje in die ooreenstemmende blokkies op die vraelys aangebring. Op hierdie wyse is 'n poging aangewend om foute by die neerskryf van die respons en by tellingbepaling tot die minimum te beperk. Die vrae wat negatief met

betrekking tot assertiwiteit gestel is, is in omgekeerde orde bereken, en is die response gesameer om 'n speler se telling te bepaal.

BEVINDINGE

Samestelling van die vraelys

Na bestudering van die literatuur is 'n raamwerk vir die formulering van items saamgestel om te verseker dat die items wel die verskillende aspekte van assertiwiteit in die verskillende situasies insluit binne die raamwerk van die sportsoort, netbal. Die aspek “druk positiewe gevoelens uit”, is byvoorbeeld geneem, en is items wat met hierdie aspek verband hou, in bepaalde verhoudingskategorie geformuleer. Die verhoudings waarbinne assertiewe gedrag geopenbaar word, behels die volgende: mate van familiariteit tussen die betrokke persone, vlak van outoriteit, aantal persone betrokke, en die status van die persone. *Familiariteit* verwys na assertiewe optrede teenoor opponente en vreemdelinge of teenoor spanmaats, terwyl *outoriteit* na gesagsfigure verwys en word hier aan die afrigter, skeidsregter, bestuurslede of spankapteine gedink. *Aantal* verwys na assertiewe optrede teenoor individue of 'n groep spelers, terwyl *status* na spelers in laer of hoër spanne verwys. Die vrae is by die opstel van die items so geformuleer dat elke aspek in die meeste situasies of verhoudings teenwoordig is en dat die verhoudings geakkrediteer is met 'n naby gelyke verteenwoordiging.

Aanvanklik is 84 items geselekteer met 'n gelyke verteenwoordiging van die verhoudingsituasies. Nadat die items geformuleer is, is die vraelys vir evaluering aan die volgende persone voorgelê: 'n sportsielkundige, 'n nasionale netbalafrigter, 'n kundige (van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing) op die gebied van vraelysontwikkeling. Hierdie items is geassesseer met die oog op inhoudelike korrektheid van keuse en styl van formulering van 'n vraag, die relevansie van die items met betrekking tot assertiwiteit in die netbalsituasie en die formaat van die vraelys. 'n Taalkundige, twee nagraadse studente en vier nie-netbalspelers het terugvoer verskaf oor die tegniese versorging, bewoording en begrip van die vrae en die duidelikheid van die instruksies vir die voltooiing van die vraelys. Dit het gelei tot die hersiening van die vrae.

Die eerste redusering van die aantal vrae is onderneem waar die vraelys van 84 items deur 20 netbalspelers voltooi is. Die telling behaal op elke item (vraag) is met die totale toetstelling gekorreleer. Slegs 37 items met 'n korrelasiekoëffisiënt van 0.3 en meer is behou. In 'n poging om die verteenwoordiging van die verhoudingskategorieë gelyk te maak is 12 items bygevoeg. By die tweede redusering van items is die vraelys met 49 vrae deur 92 netbalspelers beantwoord. Weereens is die telling behaal op elke item (vraag) met die totale toetstelling gekorreleer. Met inagneming van die afsnypunt van 0.3 vir die korrelasiekoëffisiënt, is die aantal vrae uiteindelik na 22 items gereduseer ($r=0.3$ tot 0.60). Die gemiddelde korrelasiekoëffisiënt vir die 22 geselekteerde items was 0.4.

Standaardisering van die vraelys

In die geval van *betroubaarheid* is van die Spearman-Brown halfverdelingsmetode gebruik gemaak en is 'n korrelasiekoëffisiënt van 0.809 bevind. Die interne konsekwensie volgens die Guttman-koëffisiënt is 0.806 en die koëffisiënt Alpha van Cronbach is 0.834. Volgens Smit (g.d.) is 'n aanvaarbare betroubaarheidskoëffisiënt vir persoonlikheidsvraelyste 'n koëffisiënt

van tussen 0.80 en 0.85. In 'n studie deur Dailey (1978) waarin 'n assertiwiteitsvraelys vir sportlui ontwikkel is, is betroubaarheidskoeffisiënte van 0.407 en 0.9 aanvaar.

Analitiese tegnieke met betrekking tot die *geldigheid* van die meetinstrument was daarop gemik om te bepaal of die *Vraelys vir Netbalspelers* meet wat dit voorgee en veronderstel is om te meet. By die uitvoering van hierdie studie is die vraelys aan kundiges voorgelê, onder andere aan 'n kundige op die gebied van psigometrie by die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN). Die kundiges het die vrae as korrek en relevant verklaar.

Kriteriumgeldigheid is bereken deur die tellings vir die *Vraelys vir Netbalspelers* met 'n eksterne kriterium te korreleer. Vir hierdie doel is slegs die dominansietelling van die *Suid-Afrikaanse Persoonlikheidsvraelys* gebruik. Met hierdie ondersoek is 'n lae, maar beduidende korrelasie ($r=0.297$; $p<0.01$) verkry.

BESPREKING

Items in die vraelys

Met die ontwikkeling van die vraelys is bepaalde komponente van assertiwiteite aan die hand van 'n uitgebreide literatuurstudie gedoen en is 'n poging aangewend om netbalspesifieke items te formuleer. Aspekte soos *gee beste te alle tye, of span wen of verloor*, wat assertiewe gedrag in die sportsituasie aandui, is in items geformuleer. Na die itemontleding het sommige van hierdie aspekte nie vir die finale vraelys gekwalifiseer nie.

Die aspek wat deur die meeste items in die vraelys verteenwoordig word, hou verband met *staan vir billike regte*. Hierna volg die aspek *druk eie persoonlike mening uit* en dan *iniseer en hou gesprekke en sosiale kontak vol*. Uit die literatuur blyk dit dat die assertiewe persoon na leierskapsrolle soek en is dit insiggewend dat een van die items (*ek wil graag kapteine van my span wees*) met hierdie aspek verband hou.

Word die verhoudings waarbinne assertiewe gedrag plaasvind, van nader beskou, blyk dit dat 10 van die items met kommunikasie met die afrigter verband hou. Oor die algemeen hou die items in die vraelys verband met kommunikasie van die spelers met die afrigter en spanmaats.

Betroubaarheid en geldigheid van die vraelys

Na die toepassing van die statistiese prosedures het dit geblyk dat die *Vraelys vir Netbalspelers* wel 'n betroubare meetinstrument is. Van die kritiek wat dikwels teen die geldigheidsbepaling van vraelyste geopper word, is die feit dat die ontwikkelde vraelys nie effektief met eksterne kriteria, soos reeds aanvaarde vraelyste, korreleer nie. In hierdie ondersoek is die assertiwiteitstellings op die *Vraelys vir Netbalspelers* met die dominansietelling van die *Suid-Afrikaanse Persoonlikheidsvraelys* vergelyk. 'n Lae, maar betekenisvolle korrelasiekoeffisiënt is verkry.

Dit blyk dat die *Vraelys vir Netbalspelers* wel toepassingsmoontlikhede het binne die netbalsituasie.

SUMMARY

THE MEASUREMENT OF ASSERTIVENESS OF NETBALL PLAYERS

The purpose of the study was to develop and standardise a self-report questionnaire that measures assertiveness in netball players. The questionnaire needed to comply with the following criteria: assertiveness must be measured as experienced in netball; the questions should be worded within a self-report style; the questionnaire must be able to be completed in a relatively short period of time; and the scoring should be fairly simple.

Formulating and compiling questions for the questionnaire was followed by standardisation that entailed establishing the reliability and validity of the questionnaire. An intuitive rational approach was adopted to compile and assess the questionnaire while attending to item identification, question formulation and item assessment. The study of the relevant literature and existing measurement tools that measure assertiveness resulted in the identification of typical characteristics and the selection of items while assessment by experts attended to the correctness, relevance and technical presentation of the items. The Likert-scale (*never, sometimes, often, always*) was used for the responses. An item analysis by means of the homogeneity approach was applied to reduce the number of questions. The cut-off point for maintaining an item was a correlation coefficient of at least 0.03 between an item score and the total score.

For the purpose of standardisation involving the validity and reliability of the questionnaire, 92 senior netball players from the Boland Netball Union voluntarily participated in the major part of the study. These players were mainly super league and first league players, with among them 35 provincial and nine national players. Initially content and face validity involved assessment by a panel of experts (a sport psychologist, a psychometrics expert, a nation netball coach) resulting in the revision of the content. As a further part of the validation procedure, the players completed the preliminary *Questionnaire for Netball Players* (49 items) and the *South African Personality Questionnaire (SAPQ)* (previously validated tool) to establish criterion validity. Only the "domination score" of the *SAPQ* was correlated with the final score for the *Questionnaire for Netball Players*. Internal consistency reliability was established using the Spearman-Brown split-half method, the method of Guttman and the Alpha-method of Cronbach.

The aspect considered when compiling and selecting the questions was an equal representation of the four relationship variables, namely familiarity, authority figures, number and status of the persons involved. After the initial questionnaire was assessed by the panel of experts, the items were revised resulting in the preliminary questionnaire of 84 items. The first reduction of questions involved an analysis of the responses of another group of 20 netball players which resulted in a reduction to 37 items meeting the minimum criterion of 0.03 as correlation coefficient. To comply with the near equal representation of the relationship variables, 12 items were added resulting in the preliminary questionnaire of 49 items. After the 92 senior netball players completed this preliminary questionnaire, the questions were further reduced to the 22 items for the final questionnaire. A highly satisfactory reliability coefficient of 0.834 was established. The relationship between the dominance score of the *SAPQ* and the final score of the *Assertiveness Questionnaire for Netball Players* produced a significant correlation coefficient of 0.297 ($p < 0.01$) which is acceptable for criterion validity. This questionnaire is a

reliable and valid measuring tool that satisfactorily measures the assertiveness of netball players and is, therefore, considered suitable for use in a netball setting.

VERWYSINGS

- ALBERTI, R.E. & EMMONS, M.L. (1978). *Your perfect right: A guide to assertive behavior* (10th ed.). San Luis Obispo, CA: Impact.
- BATES, H.D. & ZIMMERMAN, S.F. (1971). Toward the development of a screening scale for assertive training. *Psychological Reports*, 28: 99-107.
- CROCKER, L. & ALGINA, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. New York, NJ: Holt, Rhinehart & Winston.
- CRONBACH, L.J. (1984). *Essentials of psychological testing* (4th ed.). New York, NJ: Harper & Row.
- DAILEY, J.A. (1978). The development and validation of a sport assertion scale. Unpublished D.Ed. dissertation. Greensboro, NC: University of North Carolina.
- DAYRIES, J.L. & GRIMM, R.L. (1970). Personality traits of women athletes as measured by the Edwards Personal Preference Schedule. *Perceptual and Motor Skills*, 30: 229-230.
- DOURANS, F.J. (1997). Assertive behaviour of a group of English-speaking secondary school learners. Unpublished M.A. (Psychology) thesis. Stellenbosch: Stellenbosch University.
- DOWD, R. & INNES, J.M. (1981). Sport and personality: Effects of type of sport and level of competition. *Perceptual and Motor Skills*, 53: 79-89.
- EISLER, R.M.; HERSEN, M.; MILLER, P.M. & BLANCHARD, E.B. (1975). Situational determinants of assertive behaviors. *Journal of Counseling and Clinical Psychology*, 43(3): 330-340.
- EYSENCK, H.J.; NIAS, D.K.B. & COX, D.N. (1982). Sport and personality. *Advances in Behavior Research and Therapy*, 4(1): 1-56.
- FENSTERHEIM, H. & BAER, J. (1976). *Don't say Yes when you want to say No*. London: Futura.
- GAMBRILL, E.D. & RICHEY, C.A. (1975). An assertion inventory for use in assessment and research. *Behavior Therapy*, 6: 550-561.
- GAY, M.L.; HOLLANDSWORTH, J.G. & GALASSI, J.P. (1975). An Assertiveness Inventory for Adults. *Journal of Counseling Psychology*, 22(4): 340-344.
- HAASE, R.F.; LEE, D.Y.; HALLBERG, E.T. & SLEMON, A.G. (1985). An Assertiveness Scale for Adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 41(1): 51-57.
- HERSEN, M.; EISLER, R.M. & MILLER, P.M. (1973). Development of assertive responses: Clinical measurement and research considerations. *Behavior Research and Therapy*, 11: 505-521.
- HERZBERGER, S.D.; CHAN, E. & KATZ, J. (1984). The development of an Assertiveness Self-report Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48(3): 317-323.
- HUYSAMEN, G.K. (1986). *Sielkundige meting: 'n Inleiding*. Pretoria: Academia.
- KIRKCALDY, B.D. (1982). Personality and sex differences related to position in team sports. *International Journal of Sport Psychology*, 13: 141-153.
- KOLOTKIN, R.A. & WIELKIEWICZ, R.M. (1984). Effects of situational demands in the role-play assessment of assertive behavior. *Journal of Behavioral Assessment*, 6(1): 59-69.
- McBRIDE, P. (1998). *The assertive social worker*. Aldershot, Hampshire: Arena.
- MISCHEL, W. (1968). *Personality and assessment*. New York, NJ: Wiley.
- MUSHIER, C.L. (1972). Personality and selected women athletes. *International Journal of Sport Psychology*, 3: 25-31.
- NEL, D. (1993). Assertiveness and work-related cognitions in a sample of black South Africans. Unpublished M.A. (Psychology) thesis. Stellenbosch: Stellenbosch University.
- PESTONJEE, D.M.; SINGH, R. & SINGH, U. (1981). Personality and physical abilities: An empirical investigation. *International Journal of Sport Psychology*, 12: 39-51.

- PHELPS, S. & AUSTIN, N. (1975). *The assertive woman: A passion for excellence*. San Luis Obispo, CA: Impact.
- REES, S.R. & GRAHAM, R.S. (1991). *Assertion training: How to be who you really are*. London: Routledge.
- RICH, A.R. & SCHROEDER, H.E. (1976). Research issues in assertiveness training. *Psychological Bulletin*, 83(6): 1081-1096.
- SAFRIT, M.J. & WOOD, T.M. (Eds.) (1989). *Measurement concepts in physical education and exercise science*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- SALOKUN, S. & TORIOLA, A. (1985). Personality characteristics of sprinters, basketball, soccer and field hockey players. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 25: 222-226.
- SCHWARTZ, R.M. & GOTTMAN, J.M. (1976). Toward a task analysis of assertive behavior. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 44(6): 910-920.
- SHAW, M.E. (1979). *Assertive responsive management*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- SMIT, G.J. (g.d.). *Psigometrika: Aspekte van toetsgebruik*. Pretoria: HAUM.
- SMITH, M.J. (1975). *When I say no, I feel guilty*. New York, NJ: Bantam Books.
- THAKUR, G. & THAKUR, M. (1980). Personality differences between participant and non-participant college males. *International Journal of Sport Psychology*, 3: 180.
- TOWNEND, A. (1993). *Developing assertiveness*. London: Routledge.
- VAN DER WESTHUIZEN, L. & PIETERS, H.C. (1988). *Assertiewe leer: Teorie en praktyk*. Stellenbosch: Universiteitsuitgewers.
- WEEKS, R.E. & LEFEBVRE, R.C. (1982). The assertive interaction coding system. *Journal of Behavioral Assessment*, 4(1): 71-85.
- WILK, C. & COPLAN, V. (1977). Assertive training as a confidence-building technique. *The Personnel and Guidance Journal*, 55(8): 460-464.
- WILKINSON, (1988). *SYSAT: The system for statistics*. Evanston, IL: Systat Inc.